

แนวทาง การพัฒนาพื้นที่แล้งซ้ำซากเพื่อการเกษตร

ชลธิศ นวลโคกสูง
อดิศร ใจชื้น
อารีรัตน์ ดอกเข็ม

เอกสารวิชาการเลขที่ 05/02/48

ส่วนวางแผนพัฒนาพื้นที่ร้าง พื้นที่แล้งซ้ำซากและดินดาน

สถาบันวิจัย พัฒนาเพื่อป้องกันการเป็นทะเลทรายและการเตือนภัย

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2548

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น ได้รับน้ำฝนจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พายุไต้ฝุ่น และดีเปรสชัน ที่พัดผ่าน คิดเป็นปริมาณน้ำฝนประมาณ 732,512 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งร้อยละ 82.86 ของปริมาณน้ำฝนได้รับในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน จะมีปริมาณฝนน้อยจึงจัดว่าเป็นช่วงแล้งปกติในรอบปี อย่างไรก็ตาม ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม บางพื้นที่ก็อาจได้รับผลกระทบจากกรณีฝนทิ้งช่วง ที่อาจทำให้พืชเสียหาย ผลผลิตลดลง

จากผลการศึกษาและจัดทำแผนที่พื้นที่แล้งซ้ำซาก พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่แล้งซ้ำซาก จำนวน 59,926,411 ไร่ อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือจำนวน 10,628,777 ไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 40,666,410 ไร่ ภาคตะวันออกจำนวน 3,654,433 ไร่ ภาคกลางจำนวน 4,909,517 ไร่ และภาคใต้จำนวน 67,274 ไร่ แบ่งระดับความแล้งซ้ำซากเป็น 3 ระดับ คือ

1. พื้นที่แล้งซ้ำซาก เกิดซ้ำ 1-3 ปีต่อครั้ง มีเนื้อที่ประมาณ 43,307,710 ไร่ พบมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ 26,572,673 ไร่ รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ มีเนื้อที่ 10,519,595 ไร่ ภาคกลาง มีเนื้อที่ 4,755,300 ไร่ และภาคตะวันออก มีเนื้อที่ 1,460,142 ไร่
2. พื้นที่แล้งซ้ำซาก เกิดซ้ำ 4-5 ปีต่อครั้ง มีเนื้อที่ประมาณ 9,294,775 ไร่ พบมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ 8,385,481 ไร่ รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก มีเนื้อที่ 760,930 ไร่ ภาคเหนือ มีเนื้อที่ 77,994 ไร่ ภาคกลาง มีเนื้อที่ 69,652 ไร่ และภาคใต้ มีเนื้อที่ 718 ไร่
3. พื้นที่แล้งซ้ำซาก เกิดซ้ำ 6-10 ปีต่อครั้ง มีเนื้อที่ประมาณ 7,323,926 ไร่ พบมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ 5,708,256 ไร่ รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก มีเนื้อที่ 1,433,361 ไร่ ภาคกลาง มีเนื้อที่ 84,565 ไร่ ภาคใต้ มีเนื้อที่ 66,556 ไร่ และภาคเหนือ มีเนื้อที่ 31,188 ไร่

แนวทางการพัฒนาพื้นที่แล้งซ้ำซากเพื่อการเกษตร มีดังนี้

1. การรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ป่าไม้ช่วยในการเก็บกักน้ำฝน ช่วยให้เกิดการสะสม น้ำในดินและน้ำใต้ดิน ป่าที่มีสภาพความหนาแน่นดีมาก จะช่วยให้มีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้มากขึ้น ด้วย และช่วยชะลอการไหลของน้ำ ไม่ให้น้ำไหลลงสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็วและรุนแรง ป่าไม้ที่สมบูรณ์จะช่วยให้ มีน้ำไหลในลำธารตลอดทั้งปี

2. การสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ เพื่อรักษาน้ำไว้ใช้ประโยชน์ เป็นแหล่งทุนน้ำสำรองในฤดูแล้งหรือในระยษฝนทิ้งช่วง แหล่งเก็บกักมีหลายรูปแบบ เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง และอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก การสร้างฝายทดน้ำ การขุดลอก คู คลอง หนองบึง ที่ดินเงิน การสร้างสระเก็บน้ำในไร่นา การสร้างถังเก็บน้ำฝน

3. การจัดระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม โดยทั่วไปฤดูแล้งเพาะปลูกของประเทศไทย จะอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม แต่มีบางพื้นที่อาจมีระยะเวลาก่อนหรือหลังจากนี้ได้ ดังนั้นการจัดระบบการปลูกพืชจึงต้องคำนึงถึง สภาพพื้นที่ ปริมาณน้ำฝน การกระจายของฝน

4. การปลูกหญ้าแฝก หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีการเจริญเติบโตเร็ว แตกเป็นกอแน่น ตั้งตรง มีระบบรากฝอยที่ยาว แข็งแรง และยึดสานกันแน่น รากหญ้าแฝกจึงเปรียบเสมือนกำแพงใต้ดิน ทำหน้าที่เกาะยึดดิน เก็บรักษาน้ำในดิน

5. การเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน อนุภาคของอินทรีย์วัตถุประกอบกันเป็นโครงสร้างมีลักษณะคล้ายฟองน้ำ มีช่องว่างขนาดเล็ก ทำให้มีพื้นที่ผิวในการดูดซับน้ำได้มากเป็นพิเศษ จึงช่วยให้ดินสามารถเก็บกักน้ำไว้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

พื้นที่แล้งซ้ำซากเป็นพื้นที่ขาดแคลนน้ำ ดังนั้นการจัดการเรื่องน้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะต้องให้มีการเก็บกักน้ำ การชะลอการไหลของน้ำ และการเพิ่มระยะเวลาการไหลของน้ำให้ยาวนานขึ้น ดังนั้นจึงต้องพิจารณาการเก็บกักน้ำฝน นามาพัฒนาพื้นที่แล้งซ้ำซากให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น มีดังนี้

1. จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

2. เร่งรัดจัดหาแหล่งเก็บกักน้ำ หรือการปรับปรุงแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเก็บกักน้ำได้มากขึ้น

3. จัดลำดับความสำคัญสำหรับความต้องการใช้น้ำในสาขาต่าง ๆ เช่น เพื่อการบริโภค การอุปโภค การเกษตร การอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ให้มีการจัดสรรน้ำตามความต้องการและเป็นธรรม

5. สร้างจิตสำนึกของประชาชนในการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัด